

**Vabariigi Valitsuse määruse
„Valga maakonna parkide ja puistute kaitse alt väljaarvamine”**

SELETUSKIRI

1. Sissejuhatus

Eelnõukohane määrus „Valga maakonna parkide ja puistute kaitse alt väljaarvamine” on ette valmistatud looduskaitseaduse § 10 lõike 1 alusel.

Eelnõukohase määrusega arvatakse kaitse alt välja Valga maakonnas 16 kaitsealust parki ja puistut, mis on minetanud oma looduskaitseväärtuse või hävinud, ning üks puistu, mis asub teise kaitseala koosseisus. Määruses käsitletud puistutest viie puhul on tegemist vana kaitsekorruga alaga. Loodusobjektide kaitse alt väljaarvamisele ja kaitse alla võtmise otsuste kehtetuks tunnistamisele kohaldatakse looduskaitseaduse § 13 lõike 1 kohast menetlust.

Keskkonnaministri määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti kaitse planeerimise büroo kaitse planeerimise spetsialist Marica-Maris Paju (tel 5336 5805, e-post maris.paju@keskkonnaamet.ee), eelnõu vastavust looduskaitseadusele ja seletuskirja nõuetekohast vormistust on kontrollinud Keskkonnaameti kaitse planeerimise büroo juhtivspetsialist Eleri Laidma (tel 5304 7558, e-post eleri.laidma@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti üldosakonna jurist Maiu Paloots (tel 730 4422, e-post maiu.paloots@keskkonnaamet.ee) ja keeleliselt on toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee). Keskkonnaministeeriumi kontaktisik eelnõu ministeeriumitevahelisel kooskõlastamisel oli Piret Palm ja kinnitamisel on Kris Heinsoo (tel 626 2878, e-post kris.heinsoo@envir.ee).

Objektide seisundit on hinnanud 2005. aastal Taimo Aasma ja Roland Müür (Valgamaa kaitsealuste parkide piiritlemine), 2008. aastal T. Aasma (LKK Põlva-Valga-Võru regiooni kaitstavate objektide kaitsekorra uuendamine), Hille Lapp (eksperdiarvamused Komsu puistu ja Hargla haigla puudegrupi kohta), 2010. aastal Aita Neemre (Valgamaa pargid ja puistud), 2010. aastal Sulev Nurme (töös: Tõrva Sõpruse pargi, Valga Säde pargi ja Koorküla põlispuude grupi kaitsestaatuse määramine) ning 2011. aastal Anneli Palo (eksperdiarvamus uuendamata kaitsekorruga Vargasaare puistu kaitseala kaitse alla jätmise põhjendatusest). Täpsem kirjeldus ja ekspertide nimed on esitatud tabelis 1.

2. Eelnõu sisu, kaitse alt välja arvamise põhjendus

Määruses käsitletud pargid ja puistud on kaitse alla võetud enne taasiseseisvumist asjaomase ametiasutuse otsuse või käskkirjaga. Tulenevalt Ülemnõukogu 23. veebruari 1990. a otsuse „Eesti NSV seaduse „Eesti looduse kaitse kohta” kehtestamine” punktist 4 laieneb alates 15. märtsist 1990. a looduse kaitse ja kasutamisega seotud suhetele, mis on tekkinud enne 15. märtsi 1990. a, Eesti NSV seadus „Eesti looduse kaitse kohta”. 9. juulil 1994. a jõustunud kaitstavate loodusobjektide seaduse § 30 lõige 6 sätestas, et kõik enne nimetatud seaduse jõustumist moodustatud kaitsealade ja kaitstavate looduse üksikobjektide kaitseks kehtestatud kaitse-eeskirjad ja kaitsekord jäävad kehtima kuni nimetatud seadusega sätestatud korras uue kaitse-eeskirja rakendamiseni niivõrd, kuivõrd need ei ole vastuolus kehtiva seadusega. Sisuliselt annab sama regulatsiooni ka kehtiva looduskaitseaduse § 91 lõige 1, mille kohaselt enne selle seaduse jõustumist kehtestatud kaitse-eeskirjad ja kaitsekord jäävad kehtima kuni

nimetatud seaduse alusel uue korra kehtestamiseni või kaitsekorra kehtetuks tunnistamiseni. Looduskaitseseaduse § 13 lõikest 1 tulenevalt kohaldatakse loodusobjekti kaitse alla võtmise otsuse kehtetuks tunnistamisel sama seaduse §-des 8 ja 9 loodusobjekti kaitse alla võtmise kohta sätestatud. Looduskaitseseaduse § 10 lõike 1 kohaselt võtab kaitseala, sh pargi, puistu või arboreetumi kaitse alla Vabariigi Valitsus ning lähtudes eeltoodust ja haldusmenetluse seaduse § 68 lõikest 2 tunnistab senise kaitse-eeskirja või kaitsekorra kehtetuks samuti Vabariigi Valitsus. Pargid ja puistud on kaitse alla võetud eri aegadel eri taseme otsustega, seega tunnistatakse kehtetuks kõik määruses nimetatud kaitse alt väljaarvatavate parkide ja puistute kaitse alla võtmist puudutavate otsuste vastavad osad.

Ajalooliste parkide kaitse alla võtmisel ja piiritlemisel on arvestatud põhimõtet kaitsta parki kui tervikut, st nii pargi elus (põlispuud, pargi puistu ja neist sõltuvad elustikurühmad, sh eriti kaitsealused liigid) kui ka eluta (pargi ajalooline struktuur, pargi piirded jm kultuuriväärtused) väärtusi. Määruses käsitletavat pargid on rajatud pärast Põhjasõda ja seetõttu on põlispuude võimalik suurim vanus 200–250 aastat, mis on mitme lehtpuuliigi jaoks eluea piir. Eesti parkide suurem rekonstrueerimine vastavalt muutunud moesuundadele, sh laiendamine ja uusistutused, toimus 19. sajandi teisel poolel. Tolleaegne pargistruktuur, põlised puud ja pargi esteetiline olemus olid peamised kaitse alla võtmise põhjused 20. sajandi keskpaiku.

Loodusobjekti looduskaitseseaduse § 7 lõike 1 kohaseks kaitse alla võtmise eelduseks on selle ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus või rahvusvahelisest lepingust tulenev kohustus. Kaitsealuste parkide, arboreetumite ja puistute kaitse-eeskirja (edaspidi *parkide kaitse-eeskiri*) kohaselt on parkide peamised kaitseväärtused ajalooliselt kujunenud planeering, dendroloogiliselt, kultuurilooliselt, ökoloogiliselt, esteetiliselt ja puhkemajanduslikult väärtuslik puistu ning pargi- ja aiakunsti hinnalised kujunduselemendid.

Säilinud väärtuste (pargiruumi terviklikkus, struktuurielemendid, nagu avatud alad, pargi teestik ja veekogud) hetkeseisu kindlakstegemiseks ja kaitsevajaduse üle otsustamiseks kasutati määruse ettevalmistamisel Rahvusarhiivi avaliku kaardirakenduse ja Maa-ameti ajalooliste kaartide kaardirakenduse kaarte ning kultuurimälestiste riikliku registri (sh Muinsuskaitseameti digiteeritud arhivaalide) andmeid. Mitmel korral oli ainuke võimalus pargi varasemat struktuuri hinnata Venemaa üheverstase kaardi abil, sest muid avalikult kasutatavaid kaarte ei olnud võimalik leida. Määruses käsitletud 8 **parki** (säilinud pargiosad ja kaks endist aeda, 14,1 ha) on pargiarhitekt E. Brafmani määratluses väikepargid, mille pindala on kuni 5 ha. Tuginedes vanadele kaartidele, on need juba rajatud väikeste lihtsate mõisaparkidena, mis on olnud ilma suurejoonelistele ja rohketele elementidele. Alljärgnevas tabelis 1 nimetatud pargid on oma puistu vanuse ja haiguste (nt saaresurm), pikaajalise hooldamatuse ja tormide tõttu kaotanud nüüdseks suurema osa rajamisaegsetest ja kaitse alla võtmise põhjenduseks olnud väärtustest.

Määruses kajastatud **puistud** (kokku ca 73,7 ha) koosnevad kodumaistest puuliikidest ja on enamasti kaitse alla võetud maastikukujunduse seisukohast lähtuvalt kui „looduslikult pargiiselooga maastikku ilmestavad puistud”. Tuginedes parkide kaitse-eeskirjale on puistute peamised kaitseväärtused dendroloogilised (sh tähelepanuväärne vanus, liigiline koosseis), ökoloogilised (astmelaud rohelistes võrgustikus, elupaik) ja esteetilised (maastiku ilmestamine, puhkeväärtus). Looduslike puistute puhul ei hinnatud planeeringut ega pargiarhitektuurilisi elemente.

Käesolevaks ajaks ei ole määruses käsitletud ja tabelis 1 märgitud parkidel ja puistutel säilinud looduskaitseseaduses ega kaitsealuste parkide, arboreetumite ja puistute kaitse-eeskirjas nimetatud kriteeriumidele vastavat üleriigilist looduskaitsealist väärtust (v.a edaspidi

vääriselupaikadena (45,89 ha) kaitstavatel aladel) ning nende edasine kaitse riiklikul tasandil looduskaitseeseaduses kehtestatud korras ei ole vajalik ega otstarbekas. Vääriselupaikasad kaitstakse metsaseaduse alusel. Tabelis 1 on tuginedes ajalooliste kaartide analüüsile, ekspertide hinnangule ja 2016. aastal R. Reimani ja M. Paju välitöödel tuvastatud säilinud väärtuste seisundile esitatud põhjendused, miks need pargid ja puistud arvatakse riikliku kaitse alt välja. Tabelis 1 on märkuste lahtris kirjas ka info, kas ja kuidas kajastatakse määruses käsitletud parke haldusreformieelsete omavalitsuse üldplaneeringus, sh kas ja milliseid ettepanekuid on kaitsealuste loodusobjektide kohta tehtud. See info aitas kaasa Keskkonnaameti seisukoha kujundamisele. Loodusobjekti kaitse alt välja arvamisel, kaovad kehtestatud piirangud, loodusobjekt kustutatakse keskkonnaregistris ning vastav info tuleb sisse viia üldplaneeringutesse.

Teadaolevatel andmetel on Koikküla pargi territooriumilt leitud looduskaitsealune putukaliik eremiitpõrnikas, ligaste pargist looduskaitsealune linnuliik valge-toonekurg, Vargasaarelt kaitsealused taimeliigid roomav öövilge ja karukold, Holdre männikutest kaitsealune taimeliik harilik kopsusamblik ning Sõpruse pargist kaitsealune loomaliik põhja-nahkhiir. Muudes parkides ja puistutes neid 2019. aasta septembri seisuga teada ei ole. Juhul kui pargis või puistus on ehitisi- või arheoloogiamälestisi või on alal pärandkultuuriobjekte, siis on märkuste lahtris vastav märgend ning lisatud on objekti registrikood.

Tabelis 1 on kirjas ka Paluora puistud, mis on keskkonnaregistris nimetatud eraldi objektina, kuid on samas ka teise kaitseala, Tüdre looduskaitseala Paluora sihtkaitsevööndi koosseisus. Kuna puistu kaitse on edaspidi võimalik tagada sihtkaitsevööndi kaitsekorruga, siis arvatakse kattuvuste vältimiseks ja õigusselguse huvides Paluora puistud kaitsealuste objektide hulgast välja ja kustutatakse registrist. Seega on tegemist formaalse muudatusega, kus see ala jääb ka edaspidi kaitse alla Tüdre looduskaitseala koosseisus.

Pargi väärtuste kirjeldamisel on tuginetud Eesti Metsamajanduse ja Looduskaitse Teadusliku Uurimise Instituudi SKB tööle „Valga rajooni pargid”, Ü/K „Metsaprojekt” Eesti metsakorralduskeskuse (edaspidi *Metsakorralduskeskus*) 1985. aastal koostatud kogumikule „Valgamaa metsamajandi looduskaitse-objektid”, Maa-ameti pärandkultuuri ja planeeringute kaardirakendusele, Rahvusarhiivi avalikule kaartide infosüsteemile ja kultuurimälestiste riiklikule registrile (edaspidi *KmR*). Otsuse tegemisel on tuginetud ka Keskkonnaministeeriumi parkide tööühmas 1998. aastal valminud kaitsealuste parkide, puistute ja istandike nimistute korrastamise metoodilisele juhendile.

Tabel 1. Valga maakonna parkide ja puistute kaitse alt väljaarvamise põhjendused.

EO – eraomand, MO – munitsipaalomand, RO – riigiomand, JRO – jätkuvalt riigi omandis olev maa, KR – keskkonnaregister, KmR – kultuurimälestiste riiklik register, VEP – vääriselupaik

Nr	Park/ puistu	Asukoht	Märkused. Pindala on esitatud KR andmetel
1.	Hargla haigla puudegrupp KLO1200542 KR-s kaardiobjekt puudub.	Valga vald, Kalliküla küla	Hargla haigla (praegune hooldekodu) puudegrupp on kaitse alla võetud 1964. aastal kohaliku tähtsusega objektina. Puudegrupp asub Võru–Mõniste–Valga maantee ääres. Hooldekodu asub endises Taheva metsniku elamus, mis on ehitatud varasema Kalli postijaama kohale. Selle ümbruse praegune haljastus on

			<p>tõenäoliselt aluse saanud metsniku eluhoone juures kasvanud väikesest metsatukast. Venemaa üheverstasel kaardil (1913) on alale märgitud metsnikule kuuluv väheste puudega, kuid teedeta ala. Põhikaardil (2017) on park märgitud vaid sama puistuosa kohale.</p> <p>2017. aasta ülevaatusel ajal puudusid maja ümbruses märkimisväärsed vanad puud. Kõrghaljastuse moodustavad pärismaised hajusalt maaüksuse servades kasvavad metsapuuliigid. Maaüksuse idaosas kasvav puistu moodustab hinnanguliselt 1/3 maaüksuse pindalast. Puistu esimeses rindes on peamiselt männid ja üksikud vanad kased, teises rindes valdavalt kuused. Puudegrupi juurde ei kuulu alleesid. Hooldekodu maaüksus asub kõrgemal alal. Puudegrupp, mis kasvab ümber hooldekodu hoonete ja muruga kaetud suure õueala, läheb maapinna langedes sujuvalt üle naaberkinnistutel kasvavaks metsaks. Hoonete ümbruses kasvavatel puudel puudub iseseisev ökoloogiline väärtus, kuid puud moodustavad raami hoonekompleksile. Maaüksusel asuvad neli hoonet on kõik muinsuskaitse all ehitismälestisena (KmR reg nr 23265 (elamu), nr 23266 (abihoone), nr 23267 (tall-tõllakuur) ja nr 23271 (ait)).</p> <p>Haldusreformieelse Taheva valla viimases kehtinud üldplaneeringus on Hargla Hooldekodu maa, mille puudegruppi eraldi ei käsitleta.</p> <p>Kuna tegemist on hoonete ümbruses ühe maaüksuse piires kasvavate metsapuudega, mis ei tõuse ümbritsevast metsast millegagi esile ja mis ei ole rajatud struktureeritud pargina, puudub puistul kõrge looduskaitse väärtus ja üleriigiline tähtsus, ning puudegrupp arvatakse riikliku kaitse alt välja.</p> <p>Objekt asub munitsipaalomandis oleval maal, kuid on piiritlemata ja täpne pindala on määramata.</p>
2.	Holdre männikud KLO1000472	Tõrva vald, Holdre ja Taagepera küla	<p>Männikud on kaitse alla võetud 1974. aastal kohaliku tähtsusega loodusliku üksikobjektina.</p> <p>Tegemist on lainja reljeefiga jänesekapsa-pohla kasvukohatüübi männienamusega puistutega. Vanimad I rinde männid on üle 200 aastased. Kuigi männikuid on varem korduvalt sanitaarraietega raiutud ja nähtavad on mitmed raiejäljed, on männikutel vanade mändide,</p>

		<p>lamapuidu ja erivanuselise puistu tõttu suur ökoloogiline väärtus. Väärtuslikud vanade mändidega alad paiknevad fragmenteeritult ja seetõttu on ekspert T. Aasma hinnangul säilinud väärtuslike osade kaitse kõige otstarbekam vääriselupaikadena. 2005. aasta seisuga oli alal VEP 112017, mille piire täpsustati (pindala 9,2 ha). 2017. aasta suvel määrati inventuuri tulemusel alale lisaks kaks VEP-i kokku 12,7 ha (VEP204275, 2,7 ha; VEP204277, 10 ha). III kategooria kaitsealuse liigi leiukoht jääb VEP204275 alale.</p> <p>Haldusreformieelse Helme valla üldplaneeringus käsitleti Holdre männikuid rohekoridori osana. Menetluse ettevalmistamise käigus küsis KeA 11. juunil 2018 haldusreformijärgse Tõrva valla vallavalitsuse eelnevat seisukohta Holdre männikute kohalikul tasemel kaitse alla võtmise kohta. Vallavalitsus oli seisukohal, et puistu kohalikul tasandil kaitse alla võtmist käsitletakse üldplaneeringu koostamise käigus arvestades kogukonna ettepanekute ja arvamusega.</p> <p>Kuna Holdre männikud on määratud metsaseaduse kohasteks vääriselupaikadeks, mis tagab neile piisava kaitse, siis arvatakse männikud riikliku kaitse alt välja.</p> <p>Objekti pindala on 23,6 ha. See on riigi omandis. Kaitse alla jääb VEP-na 21,9 ha.</p>
3.	Iigaste park KLO1200585	<p>Valga vald, Iigaste küla</p> <p>Park on kaitse alla võetud 1958. aastal kohaliku tähtsusega objektina.</p> <p>Tuginedes Venemaa üheverstasele kaardile on Iigaste mõisapark olnud väike lihtsa teedevõrguga park Väike-Emajõe kaldal, milles on olnud peavaatele jääv saar.</p> <p>2017. aasta ülevaatusel oli kunagisest mõisapargist säilinud kaks väikest ja hõredat puudegruppi pindalaga ca 0,6 ja 0,2 ha, kus peamised puud on pärnad, vahtrad, kased ja tammed. Pargiväljakut ääristavad grupiti istutatud lehised. Peahoone on hävinud, jõele avanevast esiväljakust on kujunenud heinamaa. Väike-Emajõe sängi muutumise tõttu on saar hävinud. Hoonete vahel kasvavad grupiti vanad lehised, kuid need ei ole erakordsete mõõtudega. Osa pargist moodustab elamutevaheline haljastus, st koduõued, osaliselt on maa külaseltsi ümbruse</p>

			<p>haljasala ning osa pargist kujutab endast jõeni laskuvat heinamaad. Puistuna puudub pargil ökoloogiline väärtus.</p> <p>Haldusreformieelse Tõlliste valla üldplaneeringus kuulus park kohaliku tähtsusega miljööväärtuslike alade ja ligaste rohekordori hulka.</p> <p>Kuna juba 1980. aasta mõisate inventuuri aruande kohaselt (KmR; nr 2552; ERA.T-76.1.15463) oli park halvas seisus ja ainukesed märkimisväärsed puud olid lehised ning mõisa ansambllisus ja pargi struktuur on hävinud ja pargis puuduvad erakordsete mõõtudega põlispuud, arvatakse park riikliku kaitse alt välja. Kaitsealuse linnuliigi kaitse tagatakse edaspidi isendikaitse sätete abil.</p> <p>Objekti pindala on 4,23 ha (EO 3,25 ha, MO 0,82 ha, RO 0,03 ha, JRO 0,13 ha).</p>
4.	<p>Kasemäe talu iluaed KLO1200435</p> <p>KR-s kaardiobjekt puudub</p>	<p>Valga vald Kaagjärve küla</p>	<p>Iluaed on kaitse alla võetud 1958. aastal kohaliku tähtsusega objektina.</p> <p>Kasemäe talu iluaia puhul on tegu vana pargilaadse haljastusega talumaja ümber. Ala on märgitud Venemaa üheverstasel kaardil tiheda ühetaolise puudega alana, mille poole suundub allee, mistõttu võib oletada, et tõenäoliselt on see olnud Kaagjärve-Mäemõisa mõisapargi eriosa. Iluaia algne struktuur ei ole enam maastikus jälgitav. Alal kasvab palju põlispuud (peamiselt oma eluea piiril olevad kased ja kuused ning üks lehis), kuid neil ei ole erakordseid mõõtmeid. Säilinud puudel puudub märkimisväärne ökoloogiline tähtsus.</p> <p>Kuna ei ole andmeid iluaia endise planeeringu kohta ja säilinud puud ei moodusta parki kui struktuurset tervikut, millel oleks oluline pargiarhitektuuriline väärtus üleriigilisel tasandil, siis arvatakse ala riikliku kaitse alt välja.</p> <p>Objekt asub ühel eramaaüksusel, kuid on piiritlemata ja täpne pindala on määramata.</p>
5.	<p>Kaubi kaasik KLO1000486</p>	<p>Tõrva vald, Kaubi küla</p>	<p>Kaubi kaasik on kaitse alla võetud 1974. aastal kohaliku tähtsusega maastikku ilmestava puistuna.</p> <p>Ekspert T. Aasma hinnangul on puistu seisund hea, enamuspuid on arukask. Puistus leidub ca 30 m kõrguseid puid. Ala läbivad teerajad.</p>

			<p>Puistu on tavapärase põldudevaheline puistu, mis ilmestab küll maastikku, kuid millel puudub üleriigiline looduskaitse ja seetõttu arvatakse ala riikliku kaitse alt välja.</p> <p>Haldusreformieelse Põdrala valla üldplaneeringus märgiti, et kaasikul on peamiselt maastikku ilmestav funktsioon. Menetluse ettevalmistamise käigus küsis KeA 11. juunil 2018 haldusreformijärgse Tõrva valla vallavalitsuse eelnevat seisukohta Kaubi kaasiku kohalikul tasemel kaitse alla võtmise kohta. Vallavalitsus oli seisukohal, et puistu kohalikul tasandil kaitse alla võtmist käsitletakse üldplaneeringu koostamise käigus, arvestades kogukonna ettepanekute ja arvamusega.</p> <p>Puistu jääb suuremas osas eramaale (1,89 ha) ja osaliselt ka riigimaale (0,1 ha).</p>
6.	Koikküla park KLO1200121	Valga vald, Koikküla küla	<p>Park on kaitse alla võetud 1958. aastal kohaliku tähtsusega objektina.</p> <p>Vanast jalutusteedega liigendatud, pikkade alleedega Koikküla pargist, mis on nähtav Venemaa üheverstasel kaardil, on säilinud pargiruum ümber mõisasüdame ja fragmentidena sissesõidualleed, mis ei ole looduskaitse all pargi osana. Mõisaaegne hoonestus on hävinud. Põlispuude osakaal pargis on väike. Parki on ehitatud lasteaed ja selle mänguväljakud ning park on kujunenud hooldatud asulahaljastuseks. Pargil puudub väärtus iseseiseva rohevõrgustiku astmelauana.</p> <p>Haldusreformieelse Taheva valla üldplaneeringus oli Koikküla park määratud haljasala ja parkmetsa maana.</p> <p>Kuna mõisa ajalooline kompositsioon ei ole säilinud ja park sai tugevasti kannatada 2016. aasta tormides, kui murdusid paljud vanemad puud, ei ole sellel enam üleriigilist tähtsust pargina. Samuti puuduvad alal erakordsete mõõtmetega põlispuud ja seetõttu arvatakse ala pargina riikliku kaitse alt välja.</p> <p>Pargist ja pargiga seotud alleedelt on varasemalt leitud kaitsealuse putukaliigi eremiitpõrnika tegutsemisjälgi. Arvestades kaitsealuse putukaliigi peidulist eluviisi pidas KeA otstarbekaks lisainventuuri, et selgitada välja selle liigi</p>

			<p>leidumine alal ja tagada võimaliku elupaiga säilitamine. Inventuur viidi läbi juunis 2020, mille käigus ei tuvastatud kaitsealuse putukaliigi tegevusjälgi Koikküla pargis. Puudub vajadus püsielupaiga (koodiga KLO3000056) piiride laiendamiseks.</p> <p>Objekti pindala on 4,1 ha (EO 1,09 ha, MO 2,05 ha, RO 0,23 ha, JRO 0,75 ha).</p>
7.	<p>Komsi puistu KLO1200426</p> <p>KR-s kaardiobjekt puudub</p>	<p>Otepää vald, Komsi küla</p>	<p>Puistu on kaitse alla võetud 1958. aastal kohaliku tähtsusega objektina (Komsi talu ümbruse puistuna).</p> <p>Komsi puistu moodustavad Vana-Komsi talu õuema ümber tiheda reana istutatud lehtpuud, peamiselt saared ja vahtrad ning üksikud pärnad ja kased. Õues kasvavad ka mõned vanad, keskpäraste mõõtmetega tammed.</p> <p>Menetluse ettevalmistamise käigus küsis KeA 11. juunil 2018 haldusreformijärgse Otepää valla vallavalitsuse eelnevat seisukohta Komsi puistu kohalikul tasemel kaitse alla võtmise kohta. Vallavalitsus oli seisukohal, et puistu kohalikul tasandil kaitse alla võtmist käsitletakse üldplaneeringu koostamise käigus.</p> <p>Metsakorralduskeskuse kogumikus märgitakse, et Komsi puistu on oma olemuselt vana taluhaljastus, millel puudub looduskaitseväärus. Eksoodid puuduvad. Taluõue puud on küll vanad, kuid väikeste mõõtmetega ja neil puudub ka erakordne esteetiline või dendroloogiline väärtus, mistõttu puistul puudub riiklikul tasandil kaitseväärtus ja see arvatakse riikliku kaitse alt välja.</p> <p>Objekt asub eramaal, kuid on piiritlemata ja täpne pindala on teadmata.</p>
8.	<p>Laanemetsa park KLO1200124</p>	<p>Valga vald, Laanemetsa küla</p>	<p>Park on kaitse alla võetud 1958. aastal kohaliku tähtsusega objektina.</p> <p>Venemaa üheverstasel kaardil on näha väike lihtne park. Metsakorralduskeskuse kogumikus märgitakse, et tegu on vabakujulise hõreda puistuga, milles leidub rühmiti istutatud puid. Praeguseks on pargist puude hooldamatuse ja tormide tõttu kujunenud struktuuritu puistu. Pargi väärtuslikeim osa on painutatud pärnade allee pargi lõunaküljel. Peahoone on säilinud tugevasti ümberehitatuna ja ajaloolised kõrvalhooned on varemeis, pargis puuduvad ka teed.</p>

			<p>Haldusreformieelse Taheva valla üldplaneeringus on Laanemetsa pargi ümbrus miljööväärtuslik ala. Pargis kasvab kaks märkimisväärse ümbermõõduga puud, mis on kaitse all looduse üksikobjektina. Need on Laanemetsa tamm (KLO4000420), mis on väga heas seisus ja erakordselt laiuva võraga, ning Laanemetsa pärn (KLO4000419), mille latv on murdunud, kuid mis on rahuldavas seisus. Mõlemal puul on 50 m laiune piiranguvöönd, mille ulatuses on ka edaspidi kaitseala valitsejal puistut mõjutada võivate tegevuste osas kooskõlastamise õigus. Laanemetsa mõisaallee on pärandkultuuriobjekt (779:SIM:005).</p> <p>Pargiruum on küll säilinud, kuid puistu sai 2016. aasta juulitormis tugevalt kannatada ja sel puudub pargiarhitektuuriline väärtus üleriigilises ulatuses ning seetõttu arvatakse Laanemetsa park riikliku kaitse alt välja.</p> <p>Objekti pindala on 3,4 ha (EO 0,74 ha, JRO 2,67 ha).</p>
9.	Oore männikud KLO1000555	Valga vald, Laanemetsa küla	<p>Männikud on kaitse alla võetud 1976. aastal kohaliku tähtsusega puistuna.</p> <p>Oore männikute puhul on ekspert T. Aasma hinnangul tegu umbes 170 aasta vanuse männienamusega metsaga tunduvalt noorema puistu sees. Männikute edasiseks kaitseks soovitas ekspert kas moodustada looduskaitseala või kaitset vääriselupaigana.</p> <p>Haldusreformieelse Taheva valla üldplaneeringus käsitleti Oore männikuid maastikukaitsealana.</p> <p>Oore männikud on tavapärased majandusmetsad, mille sees asuvad mõned vääriselupaiga kriteeriumitele vastavad puistud. Väärtuslikud alad paiknevad fragmenteeritult ja vaid piiratud osas, mistõttu on väärtuslike osade kaitse tagatud vääriselupaigana (RMK kv KR070 er 3). 2018. aastal korraldati määruse ettevalmistamise käigus alal uus inventuur, mille tagajärjel muudeti olemasolevate vääriselupaikade piire ning moodustati uus vääriselupaik (VEP204276), mille eesmärk on palumänniku ja männi segametsa kaitse.</p> <p>Kuna männikud on määratud metsaseadusekohaseks vääriselupaigaks, kus raied</p>

			<p>on keelatud (v.a. erandkorras tehtav raie ja kujundusraie KeA nõusolekul), siis on puistu kaitse tagatud ning muus osas pole riiklik kaitse vajalik, mistõttu arvatakse see ala riikliku kaitse alt välja.</p> <p>Objekti pindala on 3,1 ha, mis kõik asub riigimaal, VEP-na jääb kaitse alla 1,8 ha.</p>
10.	Riidaja männikud KLO1000027	Tõrva vald, Liva küla	<p>Männikud on kaitse alla võetud 1976. aastal kohaliku tähtsusega puistuna.</p> <p>Riidaja männikute puhul on ekspert T. Aasma hinnangul tegu männienamusega keskmiselt saja aasta vanuste kultuurpuistutega, kus on tehtud sanitaarraieid. Männikute edasiseks kaitseks soovitas ekspert kaitset metsaseadusekohase vääriselupaigana.</p> <p>Haldusreformieelse Põdrala valla üldplaneeringus märgiti, et Riidaja männikutel on maastikuline ja genofondikaitseline eesmärk. Need on määratud osana kohaliku tähtsusega väärtuslikust maastikust. Menetluse ettevalmistamise käigus küsis KeA 11. juunil 2018 haldusreformijärgse Tõrva valla vallavalitsuse eelnevat seisukohta Riidaja männikute kohalikul tasemel kaitse alla võtmise kohta. Vallavalitsus oli seisukohal, et puistu kohalikul tasandil kaitse alla võtmist käsitletakse üldplaneeringu koostamise käigus, arvestades kogukonna ettepanekute ja arvamusega.</p> <p>2018. aastal korraldati määruse ettevalmistamise käigus alal uus inventuur, mille käigus hindas KeA metsahoiu spetsialist alade vastavust vääriselupaiga tunnustele. Vääriselupaiga (VEP nr 206532) tunnustele vastavad järgnevad eraldised: AA033 er 7 ja 13; AA032 er 8, 9, 18 ja 19; AA030 er 14, mille eesmärk on palumänniku kaitse.</p> <p>Kuna Riidaja männikud on määratud metsaseadusekohaseks vääriselupaigaks, kus raied on keelatud (v.a erandkorras tehtav raie ja kujundusraie KeA nõusolekul), siis on puistu kaitse tagatud ja muus osas pole riiklik kaitse vajalik, mistõttu arvatakse see ala riikliku kaitse alt välja.</p> <p>Objekti pindala on 25,5 ha (EO 3,6 ha, RO 21,9 ha, JRO 0,01 ha), millest VEP-na jääb kaitse alla 14,7 ha.</p>

11.	Sõpruse park KLO1200132	Tõrva vald, Tõrva vallasine linn	<p>Sõpruse park on kaitse alla võetud 1964. aastal kohaliku tähtsusega pargina.</p> <p>Sõpruse park on regulaarsete pargielementidega ülelinnalise tähtsusega kesklinnapark, kus on säilinud algsed pärna- ja hõberemmelgaallee fragmendid. Pargi puistu on erivanuseline, enamiku puude vanus jääb vahemikku 40–80 aastat. Maastikuarhitekt-ekspert S. Nurme hinnangul on park oluline linnahaljastuslik üksus, millel on ökoloogiline ja puhkemajanduslik väärtus, kuid ei ole erilist dendroloogilist ega pargiarhitektuurilist väärtust. 2018. aasta ülevaatusel oli park heakorrastatud rohkete lillepeenardega tüüpiline asulapark, millel on kohalik tähtsus linna mikrokliima kujundamisel.</p> <p>Tõrva linna üldplaneeringus on Sõpruse parki käsitletud linna suurima puhkeala osana. Üldplaneeringu punktis 3.5 tehakse ettepanek arvata Sõpruse park looduskaitsealuste parkide nimekirjast välja, sest selleks pole vajadust, park säilitatakse puhkealana. Menetluse ettevalmistamise käigus küsis KeA 11. juunil 2018 haldusreformijärgse Tõrva valla vallavalitsuse eelnevat seisukohta Tõrva Sõpruse pargi kohalikul tasemel kaitse alla võtmise kohta. Vallavalitsus oli seisukohal, et pargi kohalikul tasandil kaitse alla võtmist käsitletakse üldplaneeringu koostamise käigus, arvestades kogukonna ettepanekute ja arvamusega.</p> <p>Kuna tegemist on tavapärase linnahaljastalaga, millel puudub üleriigiline tähtsus, arvatakse park riikliku kaitse alt välja.</p> <p>KR andmetel on pargialal registreeritud ja piiritletud vähemalt ühe II kaitsekategooria kaitsealuse nahkhiireliigi põhja-nahkhiire (<i>Eptesicus nilssonii</i>) olemasolu. Pargi kaitse alt välja arvamisel kehtib kaitsealuste liikide puhul vastavalt looduskaitseadusele isendi kaitse ja pargis hooldustööde tegemisel peab arvestama liigikaitse nõuetega.</p> <p>Objekti pindala on 1,6 ha (EO 0,08 ha, MO 1,47 ha).</p>
12.	Säde park KLO1200137	Valga vald, Valga vallasine linn	<p>Säde park on kaitse alla võetud 1958. aastal kohaliku tähtsusega pargina.</p> <p>Säde park on algselt olnud Aia tn krundil oleva</p>

			<p>villa aed, mis kujunes pärast Vabadussõda avalikult kasutatavaks alaks. Park on keskmise liigirikkusega, dendroloogilised haruldused ja silmapaistvate mõõtmetega puud puuduvad. Maastikuarhitekt-ekspert S. Nurme hinnangul on park oluline linnahaljastuslik üksus (ökoloogiline ja puhkemajanduslik väärtus), kuid sellel ei ole erilist dendroloogilist ega pargiarhitektuurilist väärtust.</p> <p>Säde park jääb Valga linna ajaloolise linnatuumiku muinsuskaitseala ja selle kaitsevööndi piiridesse. Muinsuskaitsealal tegutsemiseks, sh kõrghaljastuse rajamiseks ja raieks on tarvilik Muinsuskaitseameti luba. Selle loa andmise kaudu on tagatud väärtusliku haljasuse kaitse ning sellest piisab ala kaitse tagamiseks.</p> <p>Kuna tegemist on tavapärase linnahaljasalaga, millel puudub üleriigiline tähtsus, arvatakse park riikliku kaitse alt välja.</p> <p>Objekti pindala on 1,1 ha, mis kõik on munitsipaalomandis.</p>
13.	<p>Tambre parkmets KLO1200430</p> <p>KR-s kaardiobjekt puudub.</p>	<p>Valga vald, Valga vallasisene linn</p>	<p>Tambre parkmets on kaitse alla võetud 1976. aastal kohaliku tähtsusega puistuna.</p> <p>Keskkonnaregistris ei ole Tambre parkmetsa piir täpselt määratud. Praegu on objekti linnapoolne osa korrastatud parkmets, kuid suurema osa raudtee, Tambre tee ja Tambre järve vahelisest alast moodustavad liigirikka alustaimestikuga 60–130-aastased puistud.</p> <p>Valga linna haldusreformieelses üldplaneeringus käsitleti ala kui keskkonnakaitse seisukohalt olulist objekti ning Valga maakonna väärtuslikku maastikku. Valga maakonna teemaplaneeringus „Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused” määrati Valga linnale roheline vöönd linna keskpunktist ca 10 km raadiusega alal väljaspool linna piiri Eesti Vabariigi territooriumil, sh Tambre parkmets, mis on Valga linna olulisim puhke- ja virgestusala.</p> <p>Kuna Tambre parkmets on oluline ennekõike kohaliku tasandi puhkemetsana ning seal puuduvad üleriigiliselt olulised looduskaitsealised väärtused, siis arvatakse parkmets riikliku kaitse alt välja.</p>

			Objekt asub täies ulatuses munitsipaalmaal, kuid on piiritlemata ja täpne pindala on määramata.
14.	Vaitka männik KLO1000122	Valga vald, Koiva küla	<p>Vaitka männik on kaitse alla võetud 1976. aastal kohaliku tähtsusega maastikku ilmestava puistuna.</p> <p>Tegemist on umbes 150-aastase männikuga, kus on märgatavad vanad raiejäljed. Alal leidub vanametsailmelist metsa, mis piirneb keskealiste puistute ja värskete raielankidega ning seda läbivad metsa väljaveoteed. Ekspert T. Aasma hinnangul puudub puistul tervikuna üleriigiline looduskaitseväärtus, kuid väärtuslikemate osade kaitseks tuleks ala kaitsta vääriselupaigana. EELIS-e andmetel on alast osa määratud vääriselupaiga tunnustega alaks (RMK kv TH025 er 13 ja 16; VEPL00953), millele korraldati 2018. aastal kordusinventuur. Inventuuri tulemusel korrigeeriti vääriselupaiga piir.</p> <p>Haldusreformieelse Taheva valla üldplaneeringus on Vaitka männikut nimetatud maastikukaitsealana.</p> <p>Kuna Vaitka männikud on määratud metsaseadusekohaseks vääriselupaigaks, kus raied on keelatud (v.a erandkorras tehtav raie ja kujundusraie KeA nõusolekul), siis on puistu kaitse tagatud ning muus osas pole riiklik kaitse vajalik, mistõttu arvatakse ala puistuna kaitse alt välja.</p> <p>Objekti pindala on 3,2 ha, mis kõik asub riigimaal, ja millest VEP-na jääb kaitse alla 3,08 ha.</p>
15.	Valga veterinaarravila park KLO1200545 KR-s kaardiobjekt puudub.	Valga vald, Valga vallasisene linn	<p>Park on kaitse alla võetud 1958. aastal Ränimõisa pargina, mis oli kohaliku tähtsusega objekt. Alates 1959. aastast kannab nime Valga veterinaarravila park.</p> <p>Räni mõis on olnud väike mõis, millest on senini säilinud kohanimi (Räni tänav) ja haljasala poolitav tammerivi. Venemaa üheverstasel kaardil on pargi kohal väike teedeta puistu.</p> <p>Tegu on tavalise isetekkelise (v.a tammerivi) linnahaljastusega, millel ei ole dendroloogilist ega pargiarhitektuurilist väärtust. Valga linna endises üldplaneeringus ala ei käsitleta. Puistul on mõningane tähtsus linnasisese rohevõrgustiku astmelauana, kuid puudub eriline esteetiline väärtus.</p>

			<p>Kuna tegemist on struktureerimata linnahaljasalaga, millel puudub üleriigiline väärtus pargina, arvatakse ala riikliku kaitse alt välja.</p> <p>Objekt asub munitsipaalmaal, kuid on piiritlemata ja täpne pindala on määramata.</p>
16.	Vargasaare puistud KLO1200092	Valga vald, Korijärve küla	<p>Vargasaare puistud on kaitse alla võetud 1976. aastal kohaliku tähtsusega puistutena.</p> <p>Tegemist on rabaga, kus vanimad männid on ca 140 aasta vanused. Viimatised raiejäljed on umbes kolmekümne aasta tagused. Ekspert A. Palo leidis 2011. aastal välitööde käigus kaks vääriselupaiga tunnusliiki (kännukatiku (<i>Nowellia curvifolia</i>) ja roomava soomiku (<i>Lepidozia reptans</i>)) ning kaks III kaitsekategooria liiki (roomav öövilge (<i>Goodyera repens</i>) ja karukold (<i>Lycopodium clavatum</i>)), millele ei laiene kasvukoha range kaitse. RMK on teinud ettepaneku korraldada Vargasaare puistu väärtuslikuma osa kaitset metsaseadusekohase vääriselupaigana (kiri registreeritud KeA dokumendihaldussüsteemis 22.08.2016 nr 13-1/16/70). 2019. aasta septembris viidi läbi Vargasaare männiku inventuur, et selgitada välja ala vastavust vääriselupaiga kriteeriumitele. Ekspert T. Hirse hinnangul on 2016. aasta torm puistut oluliselt räsitud. Alal on suur hulk värskeid murdu, mistõttu on suurenenud võimalus elurikkuse kasvuks. Mänd on bioloogilise vanuse osaliselt saavutanud. Arvestades puistus toimunud ulatuslike struktuuri muudatusi ja esinevaid tunnusliike, tuleks alal keskenduda VEP kaitsele ja loobuda pargiilmelise puistu puudumise tõttu algsest kaitsekorrast. Olulisem on ökoloogiliste protsesside segamatu toimumine alal. Arvestades eksperdi hinnangut ja ettepanekut on alal korrigeeritud vääriselupaiga (VEP206518, pindala 2,5 ha) piir. Kuna Vargasaare puistusse on määratud metsaseadusekohane vääriselupaik, kus raied on keelatud (v.a. erandkorras tehtav raie ja kujundusraie KeA nõusolekul), siis on puistu kaitse tagatud Muus osas arvatakse ala riikliku kaitse alt välja.</p> <p>Ala on tervikuna riigimaal (5,4 ha) ja vääriselupaigana jääb kaitse alla 2,5 ha.</p>
17.	Paluora puistud KLO1200070	Tõrva vald, Pilpa küla	<p>Männikud on kaitse alla võetud 1976. aastal kohaliku tähtsusega puistuna.</p> <p>Paluora puistud võeti kaitse alla kui maastikku</p>

		<p>ilmestavad männimetsaga kaetud kuplid. Need asuvad praegu täies ulatuses Tüandre looduskaitseala (keskkonnaregistri kood KLO1000193) Paluora (hooldatavas) sihtkaitsevööndis, mille kaitse-eesmärk on kaitsealuste liikide elupaikade ja metsakoosluste säilitamine. Sihtkaitsevööndi režiim tagab puistu väärtuste säilimise, mistõttu on otstarbekas käsitleda Paluora puistuid edaspidi üksnes Tüandre LKA osana. Kahe eritüübilise kaitstava ala kattuvuse vältimiseks on otstarbekas kustutada Paluora puistud keskkonnaregistrist eraldi kaitsealuse objektina. Kuigi Paluora puistud arvatakse kaitse alt eraldi objektina välja, maamaksu suurus ei muutu, sest ala jääb kaitse alla Tüandre LKA koosseisus.</p> <p>Kogu ala (10,6 ha) on riigi omandis.</p>
--	--	---

Määrusega arvatakse kaitse alt välja 17 Valga maakonnas asuvat parki (14,1 ha) ja puistut (73,7 ha) pindalaga kokku 87,7 ha, sh jääb üks puistu (10,6 ha) kaitse alla teise kaitseala koosseisus. Välja arvatakse 10,61 ha eraomandis olevat maad, 5,42 ha munitsipaalomandis olevat maad, 68,13 ha riigiomandis olevat maad ja jätkuvalt riigi omandis olevat maad 3,56 ha. 46,88 ha väljaarvataval maal jätkub kaitse VEP-na.

3. Menetluse kirjeldus

Valgamaa kaitsealuste parkide ja puistute kaitse alla võtmise otsuste kehtetuks tunnistamine algatati keskkonnaministri 23. mai 2001. a käskkirjaga nr 720. Eelnõu esmakordne avalikustamine toimus 06.06.–09.07.2011. aastal. Eelnõu menetlemise käigus avaldati looduskaitseseaduse § 9 kohane teade väljaandes Ametlikud Teadaanded (31.05.2011), üleriigilises ajalehes Eesti Päevaleht (04.06.2011) ja kohalikus ajalehes Valgamaalane (04.06.2011). Avalik väljapanek toimus Keskkonnaameti Põlva-Valga-Võru regiooni Valga, Otepää ja Ähijärve kontorites ning asukohajärgsetes kohalikes omavalitsustes. Tagastatud kirjade kohta avaldati teade Ametlikes Teadaannetes (13.07.2011) ja üleriigilises ajalehes Eesti Päevaleht (14.07.2011).

Looduskaitseseaduse § 9 kohaselt saadeti objektide kaitse alla võtmise otsuste kehtetuks tunnistamise menetluse käigus asjasse puutuvatele kinnisasja omanikele teade tähtkirjaga. Kiri sisaldas muu hulgas teadet, et kui pretensioone ega ettepanekuid ei esitata, loetakse, et kinnisasja omanik on määruse eelnõu kooskõlastanud ning avalikku arutelu ei korraldata, kui avaliku väljapaneku jooksul vastavat ettepanekut ei tehta. Kirjad saadeti 60 maaomanikule, Riigimetsa Majandamise Keskusele, Lõuna Regionaalsele Maanteeametile, Helme, Puka, Põdrala, Tõlliste, Taheva, Karula, Sangaste ja Paluopera Vallavalitsusele, Tõrva ja Valga Linnavalitsusele ning Valga Maavalitsusele. Avaliku väljapaneku jooksul eelnõu ei kommenteeritud ja ettepanekuid ei esitatud. Samuti ei tehtud ettepanekut avalikuks aruteluks.

Looduskaitseseaduse § 91 lõige 18 sätestab, et seaduse § 9 lõike 1 alusel algatatud pooleli olevates kaitse alla võtmise menetlustes, mille avalik väljapanek on toimunud rohkem kui kaks aastat enne 2013. aasta 1. maid, või kui menetluse ajal on asjaolud muutunud, korraldatakse

uus avalik väljapanek. Kuna esmakordsest avalikust väljapanekust on möödunud rohkem kui kaks aastat ja menetluse kord on muutunud, korraldati uus avalik väljapanek. Eelnõukohase määruse uus avalik väljapanek toimus 14.10.–31.10.2019 Keskkonnaameti Tartu ja Valga kontorites ning Otepää, Tõrva ja Valga Vallavalitsuses.

Võrreldes esimese avaliku väljapanekuga tehti määruses enne avalikku väljapanekut järgmised muudatused. Määrusest jäeti välja:

- 1) Laatre park. Säilinud on 1898. aasta mõisaplaanil oleva pargi tuumikala põlise lühterja võraga lehisega, mis on kaardil kujutatud. Pargipiiri muudetakse vastavalt olukorrale looduses ja piiri täpsustatakse kaardil;
- 2) Patküla park. Park on hääbunud, kuid pargi peaväljakul kasvab säilitamisväärne tamm, mis on kavas kaitse alla võtta looduse üksikobjektina;
- 3) Puka kaasik. Kaasik on hääbunud, kuid kaasiku serval kasvab säilitamisväärne tamm, mis on kavas kaitse alla võtta looduse üksikobjektina.

Teade avaliku väljapaneku kohta ilmus väljaandes Ametlikud Teadaanded (nr 1531757; 14.10.2019), üleriigilise levikuga ajalehes Postimees (10.10.2019), maakondliku levikuga ajalehes Lõuna-Eesti Postimees (11.10.2019), samuti eelnimetatud kohalike omavalitsuste kodulehel. Keskkonnaamet tegi ettepaneku arutada asja ilma avaliku aruteluta. Taheva Valla Külade Selts tegi ettepaneku korraldada avalik arutelu. 28. oktoobril 2019 toimus Hargla maakultuurimajas avalik arutelu, millest anti teada nii kohaliku levikuga ajalehes Lõuna-Eesti Postimees kui ka üleriigilise levikuga ajalehes Postimees. Samuti oli teade kohalike valdade kodulehel. Arutelul osales 15 inimest. Koosolekul arutatust anti ülevaade 31. oktoobril 2019 ilmunud ajalehes Lõunaleht.

Looduskaitseaduse § 9 kohase kaitse alt välja arvamise menetluse käigus saadeti 28-le kinnisasja omanikule avaliku väljapaneku kohta väljastusteatega teade, millele oli lisatud määruse eelnõu ja märged, et seletuskirjaga on võimalik tutvuda Keskkonnaameti kodulehel või kohaliku omavalitsuse kodulehel ning info, et soovi korral saadetakse seletuskiri kodaniku soovitud aadressile. Seda võimalust keegi ei kasutanud. Üheksale maaomanikule (ettevõttele) saadeti vastav info e-kirjaga.

Määruse eelnõu ja seletuskiri saadeti e-kirjaga ka Otepää, Tõrva ja Valga Vallavalitsusele, Maanteeametile, Muinsuskaitseametile ja Riigimetsa Majandamise Keskusele. Määruse eelnõu kooskõlastasid Otepää ja Tõrva Vallavalitsus, Maanteeamet ja Riigimetsa Majandamise Keskus vaikumisi, Muinsuskaitseamet teatas, et neil puuduvad parandusettepanekud ja vastuväited.

Määruse eelnõu kohta laekus seitse ettepanekut. Lähtuvalt neist eemaldati määrusest Malluste männikud, Restu park ja Puka park. Malluste männikud eemaldati suure avaliku huvi ja kaitsealuste liikide leiu tõttu ning Restu ja Puka park vajavad lisainventuuri väärtuste selgitamiseks. Maaomanikelt, Valga Vallavalitsuselt ja huvigruppidele laekunud märkused ja ettepanekud ning nende arvesse võtmine või arvesse võtmata jätmine on esitatud tabelis 2. Keskkonnaamet on vastanud ettepanekute tegijatele kirjalikult.

Tabel 2. Maaomanikelt laekunud seisukohad vastuseks Keskkonnaameti poolt avalikustamise ja väljapaneku perioodil väljasaadetud kirjadele

Arvamuse esitaja nimi ja seos eelnõuga	Arvamuse kokkuvõte	Menetleja otsus
Kodanik H. M., huviline piirkonna elanik	Kodanik tundis muret, et Lõuna-Eestis arvatakse kaitse alt välja männikuid ja parke ning soovis teada, miks ei arutata küsimust avalikult.	<p>Kodanikule selgitati, milles seisneb käesoleva menetluse sisu, kuidas protsess on ülesehitatud, sh kuidas toimub avalikustamine, ning mis on kõnealuste ja seni keskkonnaregistris arvel olevate parkide-puistute kaitse-eesmärk.</p> <p>Käesoleval juhul tegi KeA avaliku väljapaneku teates ettepaneku mitte korraldada avalikku arutelu, kuid kohalikud elanikud soovisid arutelu toimumist. Kodanikule teatati avaliku arutelu toimumise koht ja aeg. Info edastati ka ajalehtede kaudu.</p> <p>Määruse jõustumisel LKS-st tulenevad piirangud kaovad, kuid kodanikule selgitati, et puistute puhul on vääriselupaiga tunnustele vastavad metsaosad kantud metsaregistrisse ja neid kaitstakse metsaseaduse alusel.</p>
Kodanik V. R., huviline	Kodanik tundis muret, et Valgemaal arvatakse parke ja puistuid kaitse alt avaliku aruteluta ning see protsess mõjutab kohaliku elanikkonna elukvaliteeti, mõnel juhul kinnisvara väärtust või turismialast ettevõtlust.	<p>Kodanikule selgitati, milles seisneb käesoleva menetluse sisu, kuidas protsess on ülesehitatud, s.h kuidas toimub avalikustamine, ning mis on kõnealuste ja seni keskkonnaregistris arvel olevate parkide-puistute kaitse-eesmärk.</p> <p>Käesoleval juhul tegi KeA avaliku väljapaneku teates ettepaneku mitte korraldada avalikku arutelu, kuid kohalikud elanikud soovisid arutelu toimumist. Kodanikule teatati avaliku arutelu toimumise koht ja aeg. Info edastati ka ajalehtede kaudu.</p> <p>Määruse jõustumisel LKS-st tulenevad piirangud kaovad, kuid kodanikule selgitati, et puistute puhul on vääriselupaiga tunnustele vastavad metsaosad kantud metsaregistrisse ja neid kaitstakse metsaseaduse alusel. See tähendab, et kui riigi omanduses oleval maal on väärtuslike metsaosi (VEP), siis on RMK kohustatud neid säilitama. Valgemaal riikliku kaitse alt väljaarvatavad puistud on suures osas riigimaal.</p> <p>Kodanikule selgitati kohalikule kogukonnale oluliste loodusobjektide kaitse võimalust (üld)planeeringu kaudu.</p>

<p>Taheva Valla Külade Selts</p>	<p>MTÜ tegi ettepaneku jätta jätkuvalt riikliku kaitse alla Malluste männikud, sest need on kogukonnale olulised.</p>	<p>Arvestades suurt avalikku huvi ja liigikaitsest aspekti jätta Malluste männikud riikliku kaitse alla otsustas Keskkonnaamet eemaldada Malluste männikud Valga maakonna kaitsealuste parkide ja puistute kaitse alt väljaarvamise määrusest. Männikud jäetakse kaitse alla riigile kuuluva maa ulatuses ja objektile määratakse uus piir. Selleks koostatakse uus määrus, mille menetluse algatamisest teatakse looduskaitseaduses ettenähtud viisil ja korras.</p>
<p>Tartu Ülikool, ÖMI, looduskaitse- bioloogia töörühm</p>	<p>Töörühma liikmed tegid ettepaneku ohustatud samblikuliikide kaitseks Puka ja Restu pargis, sest enamiku Eesti metsade ja parkidega seotud pisisamblikud on ohustatud, kuid vajadust neid aktiivse kaitse alla võtta, pole seni veel hinnatud. Samuti juhtis töörühm tähelepanu, et mitmel puul kasvas Eestis hajusalt leiduvaid, kuid vaid kultuur-maastiku parkidega seotud liike ja nende seisund Eestis on halvenemas.</p>	<p>Malluste männikud, Puka ja Restu park arvatakse Valga maakonna kaitsealuste parkide ja puistute kaitse alt väljaarvamise määrusest välja, sest KeA-l on seoses menetluse käigus ilmsiks tulnud uute kaitsealuste putuka- ja samblikuliikide esinduslike leiukohtadega ja tuginedes vajadusele rakendada ettevaatusprintsipi just elupaikade kaitse kaudu kavas inventeerida Malluste männikud ning Koikküla, Restu ja Puka park, sh pargialleed.</p> <p>Inventuurid tellitakse esimesel võimalusel ja tulemuste põhjal otsustatakse kas ja kuidas on kaitsealuste sambliku- ja putukaliikide kaitset võimalik ühildada.</p>

<p>MTÜ Putuka- maailm</p>	<p>MTÜ tegi kaks ettepanekut. 1) Peeti vajalikuks korrigeerida määruse seletuskirjas Koikküla pargi elustikku käsitlevat osa ja kaaluda alal püsielupaiga režiimi kehtestamist sarnaselt olemasoleva alaga. 2) Soovitati jätta jätkuvalt riikliku kaitse alla Malluste männikud, sest 2016. aasta juulitormi järel vähenenud täiusega mets, kus on rohkem valgust ja enam päikesele eksponeeritud tüvesid, on sobiv elupaik haruldastele mardikatele männisinelastele. Malluste männikud on sobiv asendus vahetult nende kõrval asunud männisinelase hävinud elupaigale.</p>	<p>Arvestatud osaliselt. Ettepaneku tegijatele selgitati järgnevat. 1) <u>Koikküla pargil</u> ei ole LKS § 4 lõikest 6 tulenevat üleriigilist looduskaitsealust ega ka kaitsealuste parkide, arboreetumite ja puistute kaitse-eeskirja § 1 lõikest 2 tulenevat pargiarhitektuurilist väärtust, mistõttu ei ole vajadust jätkata objekti kaitset pargina. KeA jätkab menetlust pargi kaitse alt välja arvamiseks, kuid täiendab seletuskirja. Arvestades kaitsealuse putukaliigi peidulist eluviisi peab KeA otstarbekaks lisainventuuri, et selgitada välja selle liigi leidumine alal, st pargis ja sellega seotud alleel, ning tagada võimaliku elupaiga säilitamine. Inventuurid tehakse esimesel võimalusel. Tulemuste põhjal otsustatakse püsielupaiga staatus ja piiride laiendamise vajadus. 2) Arvestades liigikaitsealuse aspekti ja suurt avalikku huvi jätta Malluste männikud riikliku kaitse alla, otsustas Keskkonnaamet <u>eemaldada Malluste männikud Valga maakonna kaitsealuste parkide ja puistute kaitse alt väljaarvamise määrusest</u>. Männikud jäetakse kaitse alla riigile kuuluva maa ulatuses ja objektile määratakse uus piir. Selleks koostatakse uus määrus, mille menetluse algatamisest teatatakse looduskaitsealuses ettenähtud viisil ja korras.</p>
-------------------------------	--	--

<p>Valga Vallavalitsus</p>	<p>Vallavalitsus tegi ettepaneku jätta jätkuvalt riikliku kaitse alla Malluste männikud ja Tambre parkmets ning arvestada Koikküla pargi puhul vajadust kaitsta eremiitpõrnika võimalikke pesapuid.</p>	<p>Arvestatud osaliselt.</p> <p>Ettepaneku tegijale selgitati järgnevat.</p> <p>1) Arvestades liigikaitse aspekti ja suurt avalikku huvi jätta Malluste männikud riikliku kaitse alla otsustas Keskkonnaamet <u>eemaldada Malluste männikud Valga maakonna kaitsealuste parkide ja puistute kaitse alt väljaarvamise määrusest</u>. Männikud jäetakse kaitse alla riigile kuuluva maa ulatuses ja objektile määratakse uus piir. Selleks koostatakse uus määrus, mille menetluse algatamisest teatatakse looduskaitsealuses ettenähtud viisil ja korras.</p> <p>2) Kuna <u>Tambre parkmets</u> on kohalikul tasandil oluline puhkemets ning seal puuduvad üleriigiliselt olulised looduskaitsealused väärtused, on seda otstarbekas arendada ja kaitsta kohaliku omavalitsuse tasandil, arvestades kohaliku elanikkonna vajadustega ja tuginedes heale tavale. Selleks annab võimaluse LKS § 4 lõige 7.</p> <p>3) Tuginedes MTÜ Putukamaailm ettepanekule vaatab KeA üle <u>Koikküla pargi</u> põlispuud ja pärast elustiku lisainventuuri, mis toimub 2020. aasta kevadsuvisel perioodil, otsustatakse, kas ja millisel kujul tagatakse II kaitsekategooria kaitsealuse putukaliigi eremiitpõrnika kaitse, arvestades ka lasteaia territooriumil vajalikke ohutusnõudeid.</p>
--------------------------------	---	--

<p>Kodanikuühendus Eesti Metsa Abiks</p>	<p>Kirjas tehti järgmised ettepanekud:</p> <p>1. Jätta jätkuvalt riikliku kaitse alla Malluste männikud ning tagada kaitse vääriselupaikadest väljaspool olevatele vanade mändidega lahustükkidele Holdre männiku, Oore männiku ja Riidaja männikute senise riikliku kaitse all oleval alal.</p> <p>2. Teha nimetatud puistutes inventuur kaitsealuste liikide leidmiseks, arvestades keskkonnaseisundi muutusi ümbruses toimunud lageraiete tõttu.</p> <p>3. Sooviti, et KeA korraldaks Valgamaa parkide ja puistute kaitse alt väljaarvamise avaliku arutelu.</p>	<p>Arvestatud osaliselt.</p> <p>1. Arvestades liigikaitse aspekti ja suurt avalikku huvi jätta Malluste männikud riikliku kaitse alla otsustas Keskkonnaamet <u>eemaldada Malluste männikud Valga maakonna kaitsealuste parkide ja puistute kaitse alt väljaarvamise määrusest</u>. Männikud jäetakse kaitse alla riigile kuuluva maa ulatuses ja objektile määratakse uus piir. Selleks koostatakse uus määrus, mille menetluse algatamisest teatatakse looduskaitseametale ettenähtud viisil ja korras. Holdre männikud, Oore männikud ja Riidaja männikud võetakse osaliselt kaitse alla metsaseadusekohaste vääriselupaikadena, mis tagab väärtuslikumate osade kaitse. VEP piiridest välja poole jäävaid männikute seni kaitse all olnud osasid on kohaliku kogukonna ja omavalitsuse soovi korral võimalik kaitsta valla üldplaneeringuga.</p> <p>2. KeA-l on seoses menetluse käigus ilmsiks tulnud uute kaitsealuste putuka- ja samblikuliikide esinduslike leiukohtadega kavas inventeerida Malluste männikud ning Koikküla, Restu ja Puka park. Inventuurid tehakse esimesel võimalusel. Kuna männikuid inventeeriti 2019. aastal, et kindlaks teha nende vastavust VEP-de kriteeriumitele, ei ole KeA-l kavas neid männikuid täiendavalt inventeerida</p> <p>3. Hargla piirkonna elanike soovil korraldas Keskkonnaamet 28. oktoobril 2019 Hargla maakultuurimajas avaliku arutelu, millest anti teada nii kohaliku levikuga ajalehes Lõuna-Eesti Postimees kui ka üleriigilise levikuga ajalehes Postimees. Samuti oli teade kohalike valdade kodulehel. Arutelul osales 15 inimest. Koosolekul arutatust anti ülevaade 31. oktoobril 2019 ilmunud ajalehes Lõunaleht. Seetõttu ei pea Keskkonnaamet vajalikuks lisaarutelu kokkukutsumist.</p>
--	---	---

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Euroopa Liidu õigus ei reguleeri otseselt määruse eelnõus käsitletud küsimusi.

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Maamaksuseaduse (edaspidi *MaAMS*) § 4 lõike 2 kohaselt makstakse looduskaitseametale §-s 31 sätestatud piiranguvööndi maalt maamaksu vastavalt 50% maamaksumäärast. Eelnõukohase määrusega korrigeeritakse kohalike omavalitsuste eelarvesse laekuva ja riigi eelarvest kompenseerimist vajava maamaksu suurust. Kuna määrusega arvatakse nimetatud objektid kaitse alt välja, siis määruse jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuarist alates hakkavad

nenne kinnistute omanikud maamaksu maksma vastavalt üldisele korrale. Maamaksu ei maksta MaaMS § 4 lõike 1 punktide 6 ja 10 kohaselt omavalitsusüksuse haldusalal asuvalt munitsipaalmaalt ja üldkasutatava maa sihtotstarbega maalt. Kaitse alt arvatakse välja 17 objekti kokku pindalaga 87,72 ha, mille maaomand jaguneb vastavalt eraomandis (10,61 ha), munitsipaalomandis (5,42 ha), riigiomandis (68,13 ha) ja jätkuvalt riigiomandis oleva maa (3,56 ha) vahel. Viiel objektil puudub kaardiobjekt, st need ei ole piiritletud ja täpne pindala ei ole teada, mistõttu ei ole neid siinkohal arvesse võetud. Kaitse alt väljaarvatavate parkide ja puistute arvelt suureneb omavalitsuste tulubaas kokku ligikaudu 15 eurot, sh Tõrva vallas 1,39 eurot ja Valga vallas 14,03 eurot ning Otepää vallas muutust ei ole.

Määruse jõustumisel puudub oluline mõju loodus- ja elukeskkonnale, kaitstavate liikide ja elupaikade seisund ei muutu, sest neil aladel ei ole registreeritud ranget kaitset vajavaid, st kaitseala moodustamist nõudvaid kaitsealuseid liike ega loodusdirektiivi kriteeriumitele vastavaid elupaigatüüpe. Kaitsealuste liikide kaitse rakendatakse looduskaitseadusest tulenevaid isendikaitse sätteid. Samuti puudub mõju sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, majandusele, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele. Määruse jõustumine ei puuduta rahvusvaheliste kohustuste täitmist ega too kaasa uute organisatsioonide moodustamist.

Määruse eelnõu mõjutab kehtivaid üldplaneeringuid. Määruse jõustumisel tuleb uue üldplaneeringu koostamise korraldajal kanda muudatused (st kustutada määruses nimetatud loodusobjektid planeeringukaardilt) planeeringusse. Muid põhimõttelisi muudatusi planeeringutega ei kaasne.

Vastavalt looduskaitseadusele on parkide ja puistute territoorium piiranguvöönd, kus kehtivad piirangud maaomanikule ning mitmed tegevused on lubatud vaid kaitseala valitseja igakordsel nõusolekul. Kui hävinud või looduskaitseväärse kaotanud loodusobjektid on keskkonnaregistrist kustutatud, väheneb Keskkonnaameti halduskoormus. Kuna eraomandis olev maa, mille sihtotstarbeline kasutamine oli varasemalt oluliselt piiratud, arvatakse kaitse alt välja, siis ei teki riigil edaspidi kohustust kõnealuse ma LKS § 20 alusel riigile omandamiseks.

Kaitse alt väljaarvatavate parkide ja puistute territooriumil ei ole EELIS-e andmetel toetuskõlblikke metsamaid ega poollooduslikke kooslusi.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Määruse vaidlustamine

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätteid, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse

kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu on kooskõlastatud teiste ministeeriumitega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu. Rahandusministeerium on kooskõlastanud eelnõu märkusega (lisa). Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium on kooskõlastanud eelnõu märkusteta. Ülejäänud ministeeriumid on kooskõlastanud eelnõu vaikimisi. Vabariigi Valitsuse reglemendi § 7 lõike 4 kohaselt, kui kooskõlastaja ei ole sama paragrahvi lõigetes 1–3 sätestatud tähtaja jooksul eelnõu kooskõlastanud või jätnud seda põhjendatult kooskõlastamata, loetakse eelnõu kooskõlastatuks.

Valga maakonna parkide ja puistute kaitse alt väljaarvamine eelnõu lisa

Kooskõlastusringil esitatud märkusega arvestamine

Rahandusministeerium	Ettepanek seletuskirja lk 7-8 täiendada kaitsealuse putukaliigi emeriitpõrnika lisainventuuri tulemuste osas või kuni lisainventuuri tulemuste selgumiseni peatada Valga vallas Koikküla pargi (KLO1200121) kaitse alt väljaarvamine.	Arvestatud. Keskkonnaamet viis juunis 2020 läbi inventuuri, mille käigus ei tuvastatud kaitsealuse putukaliigi tegevusjälgi Koikküla pargis. Seletuskirja täiendatud.
----------------------	---	---